

تأثیر برنامه‌ی آگاه‌سازی بر تغییر نگرش دانش‌آموزان دختر در زمینه‌ی جامعه‌پذیری و موقعیت تحصیلی نسبت به همسالان دارای اختلال جسمی - حرکتی در مدارس تلفیقی

فائقه شمسی^۱، نرگس ادیب سرکشی*^۲، گیتا موللی^۳، عباس مهوش ورنوسفادرانی^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: با افزایش تلفیق دانش‌آموزان دارای ناتوانی در کلاس‌های عادی، به کارگیری راهکارهایی که موجب بهبود نگرش نسبت به این افراد می‌شود، ضروری به نظر می‌رسد. هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر برنامه آگاه‌سازی بر بهبود نگرش دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی در دو حیطه جامعه‌طلبی و موقعیت تحصیلی در مدارس تلفیقی نسبت به همسالان دارای ناتوانی جسمی - حرکتی است.

مواد و روش‌ها: با استفاده از نمونه‌گیری چند مرحله‌ای ۶۲ دانش‌آموز دختر پایه پنجم ابتدایی از ۲ مدرسه تلفیقی شهر اراک در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ به صورت تصادفی انتخاب و در گروه مداخله (۳۱ نفر) و کنترل (۳۱ نفر) قرار گرفتند. با استفاده از پرسشنامه نگرش سنج Gash (۱۹۹۳)، نگرش دانش‌آموزان مورد ارزیابی قرار گرفت. یافته‌ها، با استفاده از آزمون آماری تحلیل واریانس دو متغیری و آزمون توکی تجزیه و تحلیل شدند. **یافته‌ها:** نتایج بیانگر آن بود که نگرش دانش‌آموزان گروه مداخله، در مقیاس‌های جامعه‌طلبی و موقعیت تحصیلی، پس از شرکت در برنامه آگاه‌سازی در مقایسه با گروه گواه به طور معنادار افزایش یافته است.

نتیجه‌گیری: شرکت دانش‌آموزان در برنامه آگاه‌سازی، موجب بهبود نگرش آن‌ها نسبت به همسالان دارای اختلال حسی - حرکتی می‌شود. **کلید واژه‌ها:** مدارس تلفیقی، تغییر نگرش، ناتوانی

ارجاع: شمسی فائقه، ادیب سرکشی نرگس، موللی گیتا، مهوش ورنوسفادرانی عباس. تأثیر برنامه‌ی آگاه‌سازی بر تغییر نگرش دانش‌آموزان دختر در زمینه‌ی جامعه‌پذیری و موقعیت تحصیلی نسبت به همسالان دارای اختلال جسمی - حرکتی در مدارس تلفیقی. پژوهش در علوم توانبخشی ۱۳۹۳؛ ۱۰ (۱): ۱۲۲-۱۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۱۲/۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱/۱۷

*مربی، عضو هیات علمی، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، مرکز تحقیقات علوم اعصاب اطفال تهران، ایران (نویسنده مسئول)
Email: n.adib@yahoo.com

۱- کارشناس ارشد روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

۲- دکترای روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، مرکز تحقیقات علوم اعصاب اطفال تهران، ایران

۳- کارشناسی ارشد روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی سازمان آموزش و پرورش استان مرکزی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

مقدمه

همه افراد دارای نیازهای ویژه باید به عنوان انسان نگریده شوند و حقوق کامل آنان رعایت، حفظ و تأمین شود. همواره باید به توانایی‌ها و توانمندی‌های افراد دارای نیازهای ویژه توجه کرد و امکانات رشد و شکوفایی آنان را فراهم کرد. با نگاهی به شاخص‌هایی مانند درآمد، سطح تحصیلات و سواد، افراد دارای نیازهای ویژه و مقایسه آن با سایر افراد مشخص می‌شود که این افراد سهم کمتری در برخورداری از فرصت‌های موجود در جامعه را دارند (۱) و روشن است که خدمات آموزشی و توانبخشی موجود برای برطرف کردن نیازهای این افراد، کافی نیست و این افراد از فرصت‌های کافی برای پیوستن به زندگی اجتماعی و اشتغال به کار، محروم هستند. ایجاد نگرش مثبت نسبت به افراد با ناتوانی، فراهم نمودن فرصت‌های برابر و یکسان برای آن‌ها، شناخت نیازهای مختلف افراد و ارزش‌گذاری به آن‌ها و بالا بردن آگاهی افراد جامعه، شیوه‌های مبارزه با این محرومیت موجود هستند (۲).

کمبود آگاهی‌های عمومی و وجود نگرش منفی نسبت به ناتوانی هنوز از عمده‌ترین موانع دستیابی به حقوق انسانی افراد دارای ناتوانی می‌باشد. امروزه قوانین بی‌شماری وجود دارند که تساوی رفتار نسبت به افراد با ناتوانی جسمی را تضمین می‌کنند و ما در جامعه‌ای زندگی می‌کنیم که به وجود صبر و یکپارچگی در آن افتخار می‌کنیم. تنفر و بی تفاوتی آشکار نسبت به کسانی که مشکلات فیزیکی دارند از نظر اجتماعی به هیچ عنوان پسندیده نیست. با این وجود احساس ناآرامی و طرد یا ترس در تعامل با فرد ناتوان هنوز رایج است و تعاملات همراه با سوء تفاهماتی نادرست در مورد رفتار، شخصیت و توانایی افراد با ناتوانی است کودکان نیز اغلب افراد را به دو دسته معلول و غیر معلول طبقه‌بندی می‌کنند و طبقه غیر معلول را ترجیح می‌دهند. در تبلیغات افراد با ناتوانی را به عنوان فردی بیمار، نیازمند کمک خاص و رنجور به تصویر کشیده می‌شوند و آن‌ها را افرادی معرفی می‌کنند که

قادر نیستند خودشان را با معیارهای فرهنگی جامعه تطبیق دهند، پس در جامعه به حاشیه رانده می‌شوند (۳).

مطالعاتی که به بررسی نگرش‌ها می‌پردازند بیان می‌کنند که ادراک منفی افراد نسبت به افراد دارای ناتوانی می‌تواند اثرات زیان‌باری بر مفهوم خود، عزت نفس و استفاده از خدمات توانبخشی حرفه‌ای افراد دارای ناتوانی بگذارد (۲) - (۴).

کودکان نیز اغلب افراد را به دو دسته معلول و غیر معلول طبقه‌بندی می‌کنند و طبقه غیر معلول را ترجیح می‌دهند. یکی از بحث‌های عمده در آموزش و پرورش و توانبخشی دانش آموزان با نیازهای ویژه در سال‌های اخیر، تلفیق دانش آموزان با ناتوانی در مدارس عادی و پیروی از اصل عادی سازی می‌باشد. اصل عادی سازی بر این باور است که اشخاص استثنایی باید از همان امتیازات، حقوق و فرصت‌هایی که افراد عادی برخوردارند، بهره‌مند شوند (۵).

برای تلفیق موفق دانش آموزان با ناتوانی در مدارس عادی علاوه بر آماده سازی کودکان با ناتوانی، آماده ساختن مدارس نیز امری بسیار ضروری است. یکی از روش‌های آماده کردن مدارس، ایجاد نگرش مثبت در بین همسالان عادی است که می‌تواند به عنوان حداقل تغییر به صورت طبیعی حاصل شود. دانش آموزان عادی می‌توانند موجب شکست و یا موفقیت برنامه‌های فراگیر شوند. آن‌ها ممکن است این روند را تسهیل سازند یا به وسیله تعامل مثبت با همسالان با ناتوانی خود به عنوان الگو، معلمان و یا حامیان آن‌ها باشند (۶). شرکت در برنامه‌های تلفیقی می‌تواند موجب بهبود نگرش نسبت به پذیرش دانش آموزان با ناتوانی در کنار دانش آموزان بدون ناتوانی شود (۷).

در گذشته معلمان معتقد بودند که بهترین مکان برای برآوردن نیازهای اجتماعی، آموزشی و درمانی دانش آموزان با ناتوانی جسمی - حرکتی ایجاد کلاس‌ها و مدارس مخصوص است. به موازات افزایش درک و پذیرش عمومی از ناتوانی‌های جسمی، پشتیبانی از جایگزینی این کودکان در کلاس‌های مدارس عادی نیز بیشتر شده است. دانش آموزان

در رابطه با مسائل مربوط به ناتوانی پرداخته شد. یکی از اهداف این پژوهش شامل ساختن دانش آموزان در جهت کسب اطلاعات علمی و واقعی در رابطه با افراد ناتوانی و موانعی (جسمی - روانشناسی، عاطفی-اجتماعی) می‌شد که این گروه در زندگی خود با آن مواجه هستند. هدف دیگر این بررسی کمک کردن به دانش آموزان و معلمان برای بررسی نگرش، سوء گیری‌ها، طرد کردن و همچنین تمایلات تعصب آمیزشان نسبت به ناتوانی‌ها بود. نتایج این بررسی نشان داد دانش آموزان نسبت به مسائل مربوط به ناتوانی آگاه‌تر شده و نگرش مثبت‌تری نسبت به همسالان با ناتوانی نشان دادند.

آموزش موثر و کارا، علاوه بر یادگیری و افزایش آگاهی می‌تواند سبب تغییر نگرش و منجر به تغییر رفتارهای مخاطره آمیز گردد. در واقع بهترین مکانی که می‌توان به آموزش موثر به جوانان دست یافت مدرسه است چرا که مدرسه جایگاهی است که اکثر افراد در آنجا حضور یافته و ساعات زیادی از عمر خود را در آنجا سپری می‌کنند (۱۵). سال‌های آغازین کودکی دوران حیاتی برای مداخلات کلاسی می‌باشند. از آنجایی که کودکان در روند رشد نگرش قرار دارند بررسی ماهیت دانش، درک و نگرش آن‌ها نسبت به افراد با ناتوانی بسیار با اهمیت است و همچنین تحقیقات انجام شده در زمینه ماهیت دانش و نگرش‌های کودکان در سنین ابتدایی نسبت به افراد با ناتوانی بسیار اندک می‌باشند (۱۶).

در تحقیقات انگشت شماری که در ایران صورت گرفته است، نتایج قطعی و مشخصی در مورد تأثیر رابطه‌ی اجتماعی بر نگرش افراد عادی نسبت به افراد معلول، به دست نیامده است. شایان ذکر است که اکثر تحقیقات انجام شده از نوع پس رویدادی است و تنها به بررسی تأثیر ارتباط اجتماعی بر نگرش گروه‌های گوناگون نسبت به دانش آموزان استثنایی پرداخته‌اند و تأثیر اطلاعات بر نگرش، مورد غفلت واقع شده است. بنابراین پژوهش حاضر بر آن است تا تأثیر برنامه آگاه‌سازی را در تغییر نگرش دانش آموزان عادی دختر پنجم ابتدایی در دو حیطة جامعه طلبی و موقیعت تحصیلی، نسبت به همسالان دارای اختلال جسمی - حرکتی را ارزیابی کند.

دارای ناتوانی جسمی - حرکتی که نقص آموزشی شدیدی ندارند، می‌توانند در کلاسی‌های عادی، استعدادهای خویش را به شکل حداکثر پرورش دهند. اگر قرار است کودکان در بزرگسالی در جامعه زندگی کنند، بنابراین باید تا آن‌جا که ممکن است در مدارس و کلاس‌های عادی آموزش ببینند (۸). نگرش همکلاسی‌ها یا دوستان نسبت به همسالان با ناتوانی، به عنوان یک عامل محیطی می‌تواند مشارکت اجتماعی دانش آموزان با نیازهای ویژه را در کلاس‌های تلفیقی تسهیل یا با مانع مواجه سازد (۹). نگرش به آن دسته از رفتارهای آموخته شده اطلاق می‌شود که افکار، احساسات و اعمال انسان را هدایت می‌کند. نگرش افراد نسبت به اشخاص با نیازهای ویژه از عوامل مهم و تعیین کننده در پذیرش یا عدم پذیرش این گروه در اجتماع نیز می‌باشد (۱۰). از سوی دیگر انتخاب برنامه‌های مناسب برای ارایه‌ی خدمات اجتماعی - حقوقی در آموزش به کودکان استثنایی، به نوع نگرش موجود در جامعه نسبت به این افراد و مشکلات آن‌ها وابسته می‌باشد. به همین لحاظ بررسی نگرش افراد جامعه به خصوص همسالان آن‌ها، بستر مناسب جهت طراحی و اجرای برنامه‌های مفید را فراهم می‌سازد (۱۱).

تحقیقات نشان دادند که کودکان نگرش منفی نسبت به همسالان با ناتوانی جسمی خود دارند (۱۲). چندین مطالعه در جهت تغییر نگرش منفی نسبت به افراد دارای ناتوانی جسمی از طریق مداخلات برنامه ریزی شده صورت گرفته است. اساس چنین مداخلاتی تلاش برای تغییر پایه‌های شناختی نگرش‌های منفی، از طریق آگاهی دادن است (۳). غیاث فخری (۱۳) با اجرای برنامه (مردمانی نظیر ما) برای دانش آموزان کلاس اول راهنمایی در طی ۸ جلسه توانست تا حدی نگرش آن‌ها را در جهت مثبت تغییر دهد و دانش آموزان از تعداد صفات مثبت بیشتری در توصیف دانش آموزان استثنایی استفاده کردند. گرچه در دو حیطة جامعه طلبی و موقیعت تحصیلی تفاوت معناداری دیده نشد. در پژوهش دیگری که توسط Triliva و همکاران (۱۴) انجام گرفت، به بررسی کاربرد و ارزشیابی برنامه‌ی آگاه سازی دانش آموزان ابتدایی

ابزار پژوهش به کار برده شده در این بررسی، پرسشنامه نگرش سنجی است که توسط Gash (۱۷) تهیه شده است. این ابزار دارای سه بخش است. در این پژوهش از بخش اول این پرسشنامه استفاده شده است. بخش نخست دارای ۲۰ پرسش است و دانش آموزان باید یکی از پاسخ‌های بلی، گاهی اوقات و خیر را انتخاب کنند. در هر یک از سؤال‌ها به پاسخ بلی نمره ۱ و به پاسخ خیر نمره ۳ و به پاسخ گاهی اوقات نمره ۲ تعلق می‌گیرد. در سؤال‌هایی که نگرش منفی را اندازه‌گیری می‌کنند، نحوه نمره‌گذاری بر عکس است. بنابراین نمره کم در این بخش نشان دهنده نگرش مثبت و نمره زیاد نشان دهنده نگرش منفی می‌باشد. در این بخش از آزمون دو عامل جامعه طلبی و موقعیت تحصیلی نیز علاوه بر نگرش کلی سنجیده می‌شود. نمره کم در جامعه طلبی نشان دهنده تعامل بیشتر با دانش آموز استثنایی است و نمره زیاد نشان دهنده تعامل کمتر می‌باشد. در موقعیت تحصیلی هم نمره گذاری به همین منوال است.

در بخش دوم آزمون، ۳۱ ویژگی آورده شده‌اند که بعضی از آن‌ها بار مثبت، منفی و حساس (با بار احساسی ترجمه آمیز) هستند و بخش سوم دارای ۱۰ پرسش درباره تجربه‌های پیشین دانش‌آموز با دانش‌آموزان استثنایی است. که این دو بخش از پرسشنامه در این پژوهش استفاده نشده است. ضریب همسانی درونی بخش‌های گوناگون آزمون نگرش سنج عبارتند از: بخش اول ($\alpha = 0.72$)، بخش دوم: صفات مثبت ($\alpha = 0.74$)، صفات منفی ($\alpha = 0.84$) و صفات حساس ($\alpha = 0.58$) ضمناً در تحقیقی که توسط شکوهی یکتا انجام شد ضریب همسانی درونی بدست آمده در نسخه‌ی فارسی آن بر اساس پیش آزمون بدین قرار است: بخش اول ($\alpha = 0.74$)، بخش دوم-صفات مثبت ($\alpha = 0.60$)، صفات منفی ($\alpha = 0.89$) و صفات حساس ($\alpha = 0.62$) می‌باشد (۱۱).

جمع آوری اطلاعات از طریق تکمیل پرسشنامه صورت گرفت که در مدارس تلفیقی اجرا شد. اجرای مراحل مداخله به شکل گروهی و در محل کلاس‌های دانش آموزان صورت گرفت. کل مراحل پیش آزمون به طور متوسط حدود ۶۰

به بیان دیگر فرضیه این پژوهش بیان می‌کند آموزش برنامه آگاه سازی نگرش دانش آموزان عادی دختر پنجم ابتدایی را در دو حیطه جامعه طلبی؛ به این معنا که فرد تا چه حد از لحاظ اجتماعی به کودک با ناتوانی جسمی - حرکتی علاقه‌مند است، و موقعیت تحصیلی؛ به این معنا که فرد تا چه حد نگران توانایی مدرسه رفتن و آموزش کودکان با ناتوانی جسمی - حرکتی است، در جهت مثبت تغییر می‌دهد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش در چارچوب مطالعات شبه تجربی با طرح پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل قرار دارد. جامعه آماری در این پژوهش شامل همه دانش آموزان عادی دختر پایه تحصیلی پنجم دبستان در مدارس تلفیقی شهر اراک است. در این مدارس تلفیقی، دانش آموزان با اختلال جسمی - حرکتی با دانش آموزان عادی در کلاس‌های مشترک، مشغول به تحصیل هستند. ملاک ورود دانش آموزان با ناتوانی در این پژوهش، عدم وجود هر گونه اختلال گفتاری، شنیداری، بینایی، همچنین عقب‌ماندگی ذهنی و اختلالات روانی چون افسردگی و اسکیزوفرنی و ملاک خروج از این پژوهش وجود هر گونه اختلال یا کم توانی ذهنی، جسمی - حرکتی و حسی در این دانش آموزان بود، که بر اساس پرونده‌های موجود در مدارس مشخص گردید.

نمونه‌ی پژوهش حاضر، شامل ۶۲ دانش آموز دختر از مدارس تلفیقی است (۳۱ نفر گروه کنترل و ۳۱ نفر گروه مداخله). نمونه‌گیری با استفاده از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انجام شد. بدین ترتیب که ابتدا فهرست همه دبستان‌های تلفیقی دخترانه شهر اراک تهیه شده و سپس از بین فهرست مدارس فراگیر، ۲ مدرسه دخترانه به طور تصادفی و از آن مدارس ۲ کلاس انتخاب شد و پس از هماهنگی‌های لازم و اخذ رضایت کتبی از واحدهای مورد پژوهش و شرکت کنندگان، هر کلاس به یکی از دو گروه مداخله و کنترل اختصاص داده شد. بدین معنا که همه کلاس در مطالعه شرکت داده شدند.

ناتوانی، آگاه سازی در رابطه به نحوه‌ی برقرار افراد با ناتوانی جسمی - حرکتی
 جلسه‌ی ششم: بازی نقش- مواجه شدن با فرد دارای ناتوانی به صورت نمایشی، نمایش فیلم
 جلسه هفتم: بحث و گفتگو پیرامون جلسات طی شده و جمع بندی مطالب

یافته‌ها

همه پرسشنامه‌های تکمیل شده از هر دو مرحله پیش از آزمون و پس از آزمون در هر دو گروه مداخله و کنترل نمره گذاری و پس از محاسبه میانگین نمره‌های بدست آمده از پیش از آزمون و پس از آزمون در هر دو گروه مداخله و کنترل از طریق روش تحلیل واریانس دو متغیری با اندازه گیری‌های مکرر و پس از معنادار شدن به وسیله آزمون توکی مورد تحلیل قرار گرفت که در جداول شماره ۱ و ۲ نمرات نگرش کل و دو حیطه موقعیت تحصیلی و جامعه‌طلبی ارائه می‌شود.

نتایج جداول ۱ و ۲ نشان می‌دهد از بین مقایسه‌های انجام شده همه مقادیر به استثنا مقدار ۰/۱ در سطح ۰/۰۵ معنادار است. این نتایج بیانگر آن است که نگرش دانش آموزان گروه مداخله نسبت به دانش آموزان با ناتوانی جسمی - حرکتی پس از دریافت برنامه آگاه‌سازی در هر دو حیطه موقعیت تحصیلی و جامعه طلبی و به ویژه موقعیت تحصیلی در مقایسه با گروه کنترل بهبود قابل ملاحظه ای نشان می‌دهد.

دقیقه به طول انجامید. سپس به صورت تصادفی دانش آموزان یک کلاس به گروه مداخله و دانش آموزان کلاس دیگر به گروه کنترل اختصاص داده شدند. پس از اجرای پیش آزمون اجرای برنامه آگاه سازی برای گروه مداخله (۳۱ نفر) به مدت ۶۰ الی ۱۰۰ دقیقه در ۷ جلسه آغاز شد. در پایان این دوره آموزشی از همه‌ی دانش آموزان ۲ کلاس پس از آزمون گرفته شد. برنامه‌ی آگاه سازی استفاده شده در این پژوهش محقق ساخته و از برنامه‌ها و یافته‌های تحقیقات: غیاث فخری (۱۳)؛ به‌پژوه و فتحی (۱۸)؛ ادیب سرشکی و همکاران (۱۹) و Cameron و همکاران (۲۰) شیوه‌های مداخله بیرون کشیده شده است لازم به ذکر است جنس شرکت کنندگان و کودکان هدف در محتوای جلسات هماهنگ انتخاب شد تا نگرش نسبت به ناتوانی تحت تأثیر سوگیری جنس قرار نگیرد. محتوای جلسات به این ترتیب بود:

جلسه‌ی اول: آشنایی با تفاوت‌های افراد - کشیدن نقاشی‌های با موضوع تفاوت‌های فردی - ارائه تعریفی از تفاوت‌های فردی - بحث و گفتگو
 جلسه‌ی دوم: سازگار شدن - معرفی مفهوم تطابق، بازی مشارکتی و رقابتی، داستان: من هم می‌توانم بحث و گفتگو
 جلسه‌ی سوم: آشنایی با ویژگی‌های افراد دارای اختلال جسمی - حرکتی، داستان: من استثنایی نیستم، نمایش تصاویر، بحث و گفتگو
 جلسه‌ی چهارم: تجربه محدودیت‌ها - انجام بازی‌های برای درک محدودیت‌ها - کتاب خوانی - بحث و گفتگو
 جلسه‌ی پنجم: آداب معاشرت با افراد با ناتوانی جسمی - حرکتی - آشنا کردن دانش آموزان با افراد موفق دارای

جدول ۱. نتایج تحلیل واریانس دو متغیری با اندازه‌گیری‌های مکرر

منبع تغییرات	SS	DF	MS	F	سطح معناداری
عامل A (گروه‌ها)	۳۶/۲۰	۱	۳۶/۲۰	**۱۵/۲۶	< ۰/۰۰۱
آزمودنی‌های درون گروه‌ها	۱۴۲/۲۵	۶۰	۲/۳۷		
عامل B (حیطه‌ها)	۳/۵۵	۱	۳/۵۵	۳/۳۷	۰/۰۷
AB (گروه‌ها × حیطه‌ها)	۶/۷۸	۱	۶/۷۸	**۶/۴۴	۰/۰۱
آزمودنی‌های درون گروه‌ها × B	۶۳/۱۶	۶۰	۱/۰۵		

جدول ۲. نتایج آزمون توکی مربوط به میانگین تفاضل نمرات

ردیف	گروه	میانگین	۱	۲	۳	۴
			-۰/۸	-۱/۶	-۰/۲	-۰/۱
۱	مداخله جامعه طلبی	-۰/۸	-	۰/۸°	۰/۶°	۰/۷°
۲	مداخله موقعیت تحصیلی	-۱/۶	-	-	۱/۴°	۱/۵°
۳	کنترل جامعه طلبی	-۰/۲	-	-	-	۰/۱
۴	کنترل موقعیت تحصیلی	-۰/۱	-	-	-	-

HSD:0/5 P<0/05

بحث

پژوهش حاضر در پی آن بوده است تا با بهره‌گیری از برنامه آگاه سازی نگرش دانش آموزان عادی را در دو حیطه جامعه طلبی و موقعیت تحصیلی نسبت به همسالان با ناتوانی جسمی - حرکتی، در مدارس تلفیقی، در جهت مثبت تغییر دهد. یکی از اهداف این پژوهش، قادر ساختن دانش آموزان در جهت کسب اطلاعات علمی و واقعی در رابطه با افراد ناتوانی و موانع عاطفی و اجتماعی می‌شد که این گروه در زندگی خود با آن مواجه هستند. هدف دیگر این بررسی کمک کردن به دانش آموزان و برای تغییر نگرش، سوء گیری‌ها، طرد کردن و همچنین تمایلات تعصب آمیزشان نسبت به ناتوانی‌ها بود. نتایج این بررسی نشان داد دانش آموزان نسبت به مسائل مربوط به ناتوانی آگاه‌تر شده و نگرش مثبت‌تری نسبت به همسالان با ناتوانی جسمی - حرکتی نشان دادند.

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش Cameron و همکاران Gash و Coffey و Gash همسو می‌باشد (۱۷،۲۰،۲۱). در پژوهشی که توسط کامرون و همکاران (۲۰) انجام شد نتایج نشان داد، از طریق خواندن داستان در مدرسه، تعصب کودکان نسبت به افراد با ناتوانی کاهش می‌یابد. گش (۱۷)، یک برنامه آموزشی را برای افزایش آگاهی درباره کودکان با نیازهای ویژه روی ۳۰۵ کودک دبستانی شهری اجرا کرد. تأثیرات برنامه عبارت بود از افزایش بعضی از نگرش‌های مثبت و کاهش دلسوزی و احساس ترحم نسبت

به کودکان با نیازهای ویژه، همچنین بهبود در خرده مقیاس‌های جامعه طلبی و موقعیت تحصیلی، که البته این نتایج با پایه‌ی تحصیلی و جنسیت آزمودنی‌ها ارتباط داشت. Gash و Coffey (۲۱) توسط یک برنامه مداخله آموزشی در طول شش جلسه، موفق شدند نگرش دانش آموزان عادی را نسبت به همسالان عقب مانده ذهنی خود در جهت مثبت تغییر دهند.

نظریه‌پردازان نگرش معتقدند شکل گیری نگرش ابتدا به صورت فرایند یادگیری آغاز می‌شود. شخص در معرض اطلاعات و تجربه‌های مربوط به یک شیء یا موضوع خاص قرار گرفته و بر اثر فرایندهای تقویت و تقلید، نگرشی نسبت به آن شیء یا موضوع پیدا می‌کند. اما وقتی که نگرش شکل گرفت، اصل همسازی شناختی اهمیتی افزایشی پیدا می‌کند؛ یعنی، فرد دیگر حالتی منفعل نخواهد داشت. او اطلاعات تازه رسیده را بر حسب آنچه قبلاً آموخته است، تفسیر و تعبیر می‌کند. در این راستا، او اطلاعات ناهمساز را رد یا تحریف می‌کند و اطلاعات همساز را به آسانی می‌پذیرد (۲۲).

به عقیده زیمل، در مدل کنش متقابل، جامعه پذیری به مثابه جریانی سازگار مطرح است و فرد در برابر موقعیت جدید، به وسیله منابع شناختی‌اش و نیز به وسیله گرایش‌های هنجاری که در نتیجه جریان جامعه پذیری است، هدایت می‌شود. همچنین موقعیت جدید در نهایت، او را برای بسط منابع شناختی و اصلاح گرایش‌های هنجاری رهبری

فوق برنامه از سوی مراجع ذی ربط در برنامه‌ی درسی مدارس عادی گنجانده شود تا بتوانند دانش آموزان را برای ورود به دنیای واقعی پیچیده و نامتجانس خارج از مدرسه آماده کرد. بعلاوه تدوین بروشور و کتابچه‌های آموزشی راهکار مناسبی برای بالا بردن آگاهی، و تغییر نگرش نسبت به افراد با ناتوانی می‌باشد.

محدودیت‌ها

اگر چه این پژوهش با محدودیت‌هایی مانند محدودیت ابزار سنجش دقیق نگرش و کوتاه بودن طول دوره آموزشی روبرو بوده است؛ لیکن این برنامه‌ها به طور کلی نتایج مطلوبی را به دنبال خواهد داشت و اجرای آنها پیچیده نیست و همراه با خود تغییر و اصلاحات مثبتی را به همراه خواهد داشت. در این راستا ایجاد نگرش مثبت در نسل آینده نسبت به ناتوانی و فرد دارای ناتوانی (به منزله تسهیل روابط اجتماعی و باور به توانمندی‌های تحصیلی این گروه) و نیز اصلاح و تغییر نگرش‌های موجود در افراد جامعه، به عنوان ابعاد اصلی برنامه‌ها باید مورد توجه قرار گیرد. بررسی بیشتر در شناخت نگرش قشر دانش آموزی، در جریان حرکت عادی سازی فعلی در کشور ما، می‌تواند کمک‌های شایانی به دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت دانش آموزان با ناتوانی و عادی کند.

پیشنهادها

پیشنهاد می‌شود، علاوه بر برنامه‌های درسی برنامه آگاه سازی نسبت به دانش آموزان با ناتوانی جسمی - حرکتی می‌تواند به عنوان یک ماده درسی فوق برنامه از سوی مراجع ذی ربط در برنامه‌ی درسی مدارس عادی گنجانده شود تا بتوانند دانش آموزان را برای ورود به دنیای واقعی پیچیده و نامتجانس خارج از مدرسه آماده کرد. بعلاوه تدوین بروشور و کتابچه‌های آموزشی راهکار مناسبی برای بالا بردن آگاهی، و تغییر نگرش نسبت به افراد با ناتوانی می‌باشد.

می‌نماید. از موضوعات اساسی مورد توجه پارادایم تعاملی، رفتار مطلوب و رفتار متعادل است. فرد تمایل به یافتن راه حلی دارد که طبق منابع گرایش‌ها و موقعیت خاصی، به نظر او بهترین است (۲۳). اصولاً آشنایی با مطالب و اطلاعات در مورد مسایل انسانی می‌تواند نکات مبهم را روشن سازد که این امر به نوبه خود در تغییر نگرش فرد تأثیر می‌گذارد. هنگامی که فرد با موضوعی آشنا نباشد، سعی می‌کند با احتیاط با آن برخورد نماید و احتمالاً رفتار اجتنابی داشته باشد. اما هنگامی که با آن آشنا شده و در رابطه با آن اطلاعاتی را به دست آورد و از کم و کیف آن مطلع گردد، این احتمال قوت می‌گیرد که در نگرش خود تجدید نظر کرده و با دیدی غیرمتعصبانه با آن برخورد کند (۲۴).

نتیجه‌گیری

در مجموع بررسی و تحلیل کمی و کیفی نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که این برنامه قادر بوده است بر بهبود نگرش دانش آموزان در دو حیطة جامعه طلبی و موقعیت تحصیلی تأثیر بگذارد. اگر چه این پژوهش با محدودیت‌هایی مانند محدودیت ابزار سنجش دقیق نگرش و کوتاه بودن طول دوره آموزشی روبرو بوده است؛ لیکن این برنامه‌ها به طور کلی نتایج مطلوبی را به دنبال خواهد داشت و اجرای آن‌ها پیچیده نیست و همراه با خود تغییر و اصلاحات مثبتی را به همراه خواهد داشت. در این راستا ایجاد نگرش مثبت در نسل آینده نسبت به ناتوانی و فرد دارای ناتوانی (به منزله تسهیل روابط اجتماعی و باور به توانمندی‌های تحصیلی این گروه) و نیز اصلاح و تغییر نگرش‌های موجود در افراد جامعه، به عنوان ابعاد اصلی برنامه‌ها باید مورد توجه قرار گیرد. بررسی بیشتر در شناخت نگرش قشر دانش آموزی، در جریان حرکت عادی سازی فعلی در کشور ما، می‌تواند کمک‌های شایانی به دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت دانش آموزان با ناتوانی و عادی کند.

همچنین راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود، علاوه بر برنامه‌های درسی برنامه آگاه سازی نسبت به دانش آموزان با ناتوانی جسمی - حرکتی می‌تواند به عنوان یک ماده‌ی درسی

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از پایان نامه برای اخذ کارشناسی ارشد روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی در دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی بوده است. با سپاس از سازمان آموزش

و پرورش، مسئولین مدرسه و دانش آموزان مدرسه‌ی ابتدایی ناحیه ۱ استان مرکزی

References

1. Moslemi R. the assessment of Knowledge and attitudes of male and female undergraduate university students with disabilities in in Tehran . [MSc Thesis]. Tehran, Iran: Social Welfare & Rehabilitation Sciences University 1385. [In Persian].
2. Zeiniivand M .Descriptive evaluation requires the implementation of inclusive education Journal of Exceptional Education 1388; 97: 27-34.
3. Krahé B, Altwasser C. Changing negative attitudes towards persons with physical disabilities: An experimental intervention. JCASP, 2006; 16(1): 59-69.
4. Goreczny, A. J., Bender, E. E., Caruso, G., & Feinstein, C. S. Attitudes. Attitudes toward individuals with disabilities: Results of a recent survey and implications of those results. Research in developmental disabilities 2011; 32(5): 1596-1609.
5. Clunies-Ross G, O'meara K. changing the attitudes of students towards peers with disabilities. Australian Psychologist 1989; 24 (2): 273-284.
6. Hallahan D, Kauffman M. Exceptional children: special introduction to education. Trans. Javadian M. 5th ed. Mashhad: Astan Quads Resave & Publication Company 1994; 4(9): 56-57.
7. May C. An investigation of attitude change in inclusive college classes including young adults with an intellectual disability. JPPI 2012; 9(4): 240-246.
8. Gharekhani A. and Masoumian M. Comparing integrated and ordinary boarding school students' attitudes toward deaf students and their educational integration. Journal of Exceptional Education 2010; 104:16-25.
9. Vignes C, Coley N, GrandjeanH, Godeau E, Arnaud C. Determinants of students' attitudes towards peers with disabilities. Developmental Medicine & Child Neurology 2009; 51: 473-479
10. Saeymanesh S. Attitudes and disabled community. Special Education 1381; 15: 1-2.
11. Yazdani M. The Necessary to change the attitude of society towards exceptional children. exceptional Children's Rights Convention., Tehran 2002; 1: 2.
12. Nowicki E. A cross sectional multivariate analysis of children's attitudes towards 2006; 50: 335-348.
13. Gheias Fakhri A. The effects of P L.U. program on attitude change of first grade guidance school girls towards exceptional students. [MSc Thesis]. Tehran, Iran: Tehran University 1997; [In Persian].
14. Triliva S, Anagnostopoulou T, Hatzinikolaou S, Chimienti G, & Mastorakou The development and evaluation of a program to sensitize Greek grammar school students to issues relating to disability. European EJCO 2009; 1(1): 3.
15. Hosseini SH, Rajab Zadeh R, Khakshoor A. The effect of different teaching methods, lectures and pamphlets on high school students' knowledge and attitudes about AIDS. North Khorasan University of Medical Sciences 1389; 4: 13-18
16. Trepanier-Street M. L., & Romatowski J. A. Young children's attitudes toward the disabled: A classroom intervention using children's literature. Early Childhood Edu J 1996; 24(1): 45-49.
17. Gash H. Changing attitudes towards children with special needs. Eur J Spec Needs Educ 1996; 11(3): 286-297.
18. Beh-Pajoooh A. The effect of social contact and awareness programs on high school students' attitudes toward the mentally retarded students and their educational integration. JHSS, Shiraz University Science Special Issue 2,2003 .Vol. 18; 2: 13-25.

19. Adibsereshki N . Pour Mohammad Rezay Tajrish M. Mirzamani Bafghi M. The effect of a preparatory program on the acceptance of normal students toward students with physical disability in inclusive and normal school research on exceptional children's 2007; 7(3): 355-360.
20. Cameron L, Rutland A, Turner R, Holman-Nicolas R, Powell C. Changing attitudes with a little imagination: Imagined contact effects on young children's intergroup bias. *Anale de Psychologia* 2011; 27 (3): 708-717.
21. Gash H, Coffey D. Influences on attitudes towards children with mental handicap. *Eur J Spec Needs Educ* 1995; 10: 1-16
22. Karimi J. Attitudes and attitude change. (First edition). Tehran: Institute Press edition 1379; [In Persian].
23. Kaldi A. People's Attitude Towards Disable Persons .*Journal of Social Science, Allameh Tabatabai University, Tehran-IRAN* 2000; 11(12): 175-201
24. Malekpour M. Impact of information and knowledge in creating positive attitudes towards people with mental retardation. *Educ J* 2006; 37: 65-78.

The effect of an awareness program on attitude change of female students towards the sociability and educational situation of their peers with Physical disorder in inclusive primary schools

Faeghe shamsi¹, Nargess Adibsereshki*, Guita Movallali², Abas Mahvashe Vernosfaderani³

Original Article

Abstract

Introduction: As educational policies have shifted towards the increased inclusion of students with disabilities into mainstream schools, there has been an equally increasing need for changing normal students' attitudes using appropriate strategies. The purpose of the present study was to investigate the effects of an awareness program on the attitudes of fifth-grade students toward the sociability and educational situations of their peers with physical disability

Materials and methods: 62 fifth-grade female students from two inclusive schools participated in the study. They were randomly divided into two experimental (n=31) and control (n=31) groups. Students' attitudes were evaluated by an attitude measurement questionnaire initially presented in Gash (1993). The results were statistically analyzed via measuring the analysis of variance and the Tukey's test.

Results: Study results showed that at the termination of the awareness program, the attitude of the experimental group about the sociability and educational situation of their physically disabled peers were significantly increased compared to the posttest attitudes of the control group.

Conclusion: Awareness programs improve the attitudes of students towards their peers with physical disorders.

Key Words: inclusive schools, Attitude change, disable

Citation: shamsi F, Adibsereshki N, Guita Movallali, Movallali G, Mahvashe Vernosfaderani A. **The effect of an awareness program on attitude change of female students towards the sociability and educational situation of their peers with Physical disorder in inclusive primary schools.** J Res Rehabil Sci 2014; 10 (1): 113-122

Received date: 6/4/2013

Accept date: 25/2/2014

* Academic Member, Department of Psychology and Exceptional Children Education, Social Welfare & Rehabilitation Sciences University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)Email: n.adib@yahoo.com

1-Department of Psychology and Education of Exceptional Children, University of Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran

2- Academic Member, Department of Psychology and Exceptional Children Education, Social Welfare & Rehabilitation Sciences University, Tehran, Iran.

3-Ministry of Education of Markazi Province and Department of Psychology and Education of Exceptional Children, University of Welfare and Rehabilitation Sciences University, Tehran, Iran.